

Kirjallisuutta.

Arvid Järnefelt: *Puhtauden ihanne*. Helsingissä, Kustannusosakeyhtiö Otava. 129 siv. Hinta 2 mk.

„Puhtauden ihanne“ ei ole jokapäiväinen kirja. Sitä ei saata nimittää kaunokirjalliseksi tuotteeksi eikä sitä myöskään saata nimittää filosoofisten, tieteellisten tai tavallisessa merkityksessä uskonnollisten kirjain joukkoon. Se on sitä uudenaikaista kirjallisuutta, joka nyt on syntymäisillään sen suuren vallankumouksen johdosta, joka paraikaa tapahtuu aatemaailmassa ja jonka merkkejä ovat tolstoijismi, yleisen veljeyden riennot, teosoofinen liike, okkultismi, sosialismi, uskontokongressit j. n. e.; se on sitä kirjallisuutta, joka ei ole vain mielikuvituksen tuotetta, „idealismia“, yhtä vähän kuin se on vain jokapäiväistä „realismia“, sillä vaikka se kasvaakin elämän ja kokemuksen vanhassa maassa, nousee sen tuoksu kuitenkin korkeampiin ja valoisampiin yläilmoihin kuin koskaan sairaaloinen mielikuvitus. „Puhtauden ihanne“ on niitä kirjoja, joiden tekijät kertovat omista havainnoistaan, omista kokemuksistaan sisällisen, *henkisen* elämän alalla ja kertovat niistä realistisen tarkasti. Se liittyykin likeisesti tekijänsä edellisiin teoksiin, varsinkin „Heräämiseni“-nimiseen, ja osottaa yhä jatkuvaa kehitystä samaan, kerran valittuun suuntaan.

Arvid Järnefeltin aaterikasta kirjaa oikeastaan ei voi arvostella muu kuin se, joka seisoo samalla pohjalla kuin hän, joka on samansuuntaista elämää elänyt kuin hän; kaikki muu arvostelu tulee ainoastaan muodolliseksi. Monikin „Puhtauden ihanteen“ lukija on varmaankin hämmästynyt niistä mielipiteistä, joita kirjassa esiintuodaan. Kun esim. sanotaan, että miehen ja naisen ruumiillinen yhtyminen on lankeemusta, syntiä, niin hän huudahtaa lukiessaan: „avioliittoko siis, se mikä kristikunnassa on pyhintä, perhekö, joka elämässä on kauneinta, sekö on alhaista, tuomittavaa!“ . . . ja kun hän lukee, että niin on kristinuskon kannalta, niin hän mielestään ei semmoisesta kristinuskosta ole kuullutkaan. Ja sille kannalle hänen täytyy jäädäkin – että hän tuomitsee kirjaa niinkuin kirja tuomitsee häntä – ellei hän vastaanota sitä aivan uutta elämänymmärrystä, joka nyt on pyrkimäisillään esille ihmiskunnan tajuntaan ja jota „Puhtauden ihannekin“ voimallisesti kannattaa. Tämä uusi ja nykyään „korkein elämänymmärrys on, että ihminen elää Jumalan tahdon täyttämiseksi, on lähetetty toteuttamaan Jumalan asiata maan päällä“ (siv. 71). Kuinka toiselta tämä kaikuu kuin tuo vanha usko, että ihminen on auttamattomasti syntiin langennut olento tai että hän on apinasta kehittynyt „homo sapiens“, jonka „sapientia“ eli viisaus on vain aivomolekyyliden hetkellistä värähtelyä!

Jos ajattelemme ihmiskuntaa muutama tuhat vuotta sitten, kun oli „lain, luonnon ja Jumalan tahdon mukaista“, että ihmisen koko elämä sisältyi ruumiillisten viettien tyydyttämiseen, että hän vain söi, joi, nukkui ja aina vaatiessa totteli sukuviettinsä ääntä (jommoista elämää vieläkin usein vietetään nuoruuden päivinä), niin saatamme helposti kuvitella, mitä hämmästyttä herätti se mies, joka ensi kerran uskalsi julki lausua, ettei ihminen ollut vain ruumis, että hänellä oli sielukin, ymmärrys ja tunto, joita käyttämällä ihminen kohoaaapi eläimen yli. Hyvin luultavaa on, että tuo mies palkinnoksi nerollisesta keksinnöstään – syötiin, koskeivät ihmiset silloin vielä tunteneet sitä sielua itsessään, mutta faktumi on, että perhe, yhteiskuntalaitos, sivistys juuri syntyivät, kun ihmiset rupesivat noudattamaan sen miehen neuvoja . . . ja ne, perhe, yhteiskunta, sivistys ovat sittemmin olleet ihmiskunnalle kokonaisuudessaan korkeinta ja samalla luonnollista elämänymmärrystä, selvää totuutta ja tuo villikansojen elämä alhaista, voitettua kantaa. Tämän niin sanoaksemme yhteiskunnallisen elämänymmärryksen aikana on tosin silloin tällöin ilmestynyt miehiä, jotka ovat lausuneet, ettei ihminen ole vain ajatteleva, sielullinen eläin, vaan että hänessä on, eli että hän itsessään on ijankaikkisuudesta lähtenyt henki, jonka elämän tarkoituksena on tämän hengen (Jumalan) palveleminen . . . ennen perhettä, yhteiskuntaa, sivistystä. Tiedämme kaikki, mikä niiden miesten kahtalo on ollut, tiedämme, ettei maailma ole heitä käsittänyt, koskei se vielä tuntenut sitä henkeä itsessään, vaan on heitä ensin vainonnut ja pilkannut ja sitten luullen heidän tarkoittaneen sillä hengellä omia persooniaan, tehnyt heistä jumalia ja ruvennut heitä palvelemaan.

Mutta yhtä kaikki meidän päivinämme näyttää siltä, kuin jo monet alkaisivat ymmärtää sitä uutta maailmankatsomusta, jota ne ihmiset ovat edustaneet, jotka ovat aiheuttaneet n. k. uskontojen synnyn. Ihmiskunnan rinnassa on heräämisillään aavistus siitä, että sanat semmoiset kuin „rakastakaa Jumalaa (totuutta) ylinnä kaikkea ja lähimmäistä niinkuin itseänne“, ja joita sanoja se tähän saakka on tyhjästi matkinut – että ne todellakin ovat muuta kuin korupuhetta, että ne todellakin sisältävät aivan uuden suuren, ihanteellisen elämänymmärryksen, joka kasvaa vanhasta kuten lapsi äidistä ja jota ei voi pakottaa takaisin äidin kehtuun . . . Se on *hengen elämä*, joka herää ihmisissä.

Tältä kannalta, jos katselemme Järnefeltin kirjaa, siitä tulee rakas toverimme ja neuvonantajamme; ja sisältää kokeneemman kokemusta, se avaa etsivälle avarampia näköaloja. Silloin tunnemme sen puhtaan tuulahduksen, joka lähtee ihanteen maailmasta, silloin eivät kirjan väitteet näytä järjettömiltä ja vääriä. Koska ihminen hengessään – mutta ei ennen kuin hän on herännyt hengen elämään – rakastaa totuutta ylinnä kaikkea ja muita ihmisiä niinkuin itseään, niin voiko semmoista tekoa, jonka vaikuttimena ei ole Jumalan, s. o. totuuden tahto, vaan oman aistillisen vietin tyydyttäminen (sillä muuta miehen ja naisen ruumiillinen yhtyminen ei ole sen oman luonteen vuoksi), pitää muuna kuin rikoksena hengen elämää vastaan ja siis hengen kannalta lankemuksena? Jumalan tahto on: „rakasta kaikkia“, mutta miten se on mahdollista, jos ajattelen: „minun täytyy saada vaimo, joka on lähempänä minua kuin kukaan muu, tai minun täytyy saada lapsia, jotka ovat minun perhettäni, erikoisesti minun siipieni suojassa“ (siv. 74)?

Ihanne on yhtä loogillinen kuin kaunis: ehdoton puhtaus, jotta ehdottomasti saattaa palvella Jumalaa.

Mutta useimmat ihmiset – lankeevat! Se se juuri onkin syynä siihen, että asiain kulku yhä jatkuu vanhoillaan, että kehitys on niin hidas – ja ne ihmiskunnan ystävät, jotka kauhistuen huutavat, että maailman loppu tulisi liian pian, jos kaikki eläisivät ihanteen mukaisesti, saattavat rauhoittaa. Maailma ei vielä häviä, sillä ihmiset eivät kaikki elä ihanteen elämää.

Sitä vastoin kaikki suhteet elämässä saavat uuden valaistuksensa uskosta ihanteeseen. Mitä esim. on avioliitto? Luonnon mukainen avioliitto on solmittu, kun ensi kerran mies ja nainen ovat yhtyneet. Semmoisen avioliiton Jumalan tahdon mukainen tarkoitus on, että kaksi ihmistä yhdessä pyrkivät ihannetta kohti ja kasvattavat lapsiaan hengen elämään: avioero ja uskottomuus on tietysti ensimmäinen vältettävä. (Siv. 77, 78.) Siten avioliitto ei synnytä pahaa maailmaan, sillä paha syntyy vasta silloin, kun mies luopuu vaimostaan tai vaimo miehestään ja sitten toisen naisen tai toisen miehen kautta tyydyttää jo herännyttä viettiään (huoruus).

Aikain suuret henget, tietäjät ja „Jumalan pojat“ ovat tätä uskoa julistaneet, siinä eläneet ja kuolleet. Usko ihanteeseen, totuuden tunnustaminen on ainoa, joka pelastaa pahasta – ja se ihanne täytyy olla korkein ja kaunein, mitä tällä kehitysasteella saatamme ajatella; muuten se ei anna meille voimaa itsekkyuden, pahan voittamiseksi. Meidän päivinämme sitä saarnaavat siinä muodossa kuin Kristus on sen ilmoittanut perinpohjaisimmin Leo Tolstoi ja ne, jotka hänestä ovat herätyksensä saaneet, kuten „Puhtauden ihanteen“ tekijä Suomessa.

Mitä Arvid Järnefeltin kirjan muotoon, kokoonpanoon ja kieleen tulee, niin toinen tietysti olisi kirjoittanut toisella tavalla – paremmin tai huonommin – tämä taas on „Järnefelttiä“. Semmoisen teoksen arvo ei ole ulkonaista, vaan ennen kaikkea sisäistä laatua. Ja onhan „Puhtauden ihanne“ kirjoitettu niin, että sen mielihyvällä lukee alusta loppuun.

Mielestämme tämä oiva kirja on suurimmalla ilolla tervehdittävä. Sen ei pitäisi puuttuman kenenkään kansalaisen eikä ainakaan kenenkään nuorukaisen kirjahyllyltä. Totuuden siemen voisi siitä langeta hyväänkin maahan.

Elia.

Kirjallisuutta.

Maria. Vanhan legendan mukaan kertonut *Arvid Järnefelt*.

Arvid Järnefelt on aatteiden mies. Kaikki mitä hän kirjoittaa, herättää huomiota, on aina „intressanttia“ ja saavuttaa laajan lukijapiirin, vaikkei aina saavuta suosiota. Tämä koskee varsinkin hänen viime pikku teostaan „Mariaa“. Monikaan ehkei siitä pidä. Se on kutsuttu kertomukseksi, mutta oikeastaan se ei ole taiteellisesti ehjä kertomus. Se alkaa novellin – tekee mieli sanoa: laajemman novellin – tapaan, mutta loppuu yhtäkkiä legendan muotoon. On siinä kuitenkin taiteelliseltakin kannalta kauniita yksityiskohtia, kuten esim. koko viides luku, jossa kuvataan vanhan sankarin heräämistä.

Kiintyyppä lukijan huomio sentähden etupäässä sisällykseen. Mitä tekijä on mielinnyt väittää, mitä asiata hän puolustaa? Ehkä onkin kirjan tarkoitus vain avata uusi suunta lukijan ajatusjuoksulle? . . . Epäilemättä – ja lisäksi hyvin arkaluontoisen asian suhteen, josta meidän maassamme ei ole vielä totuttu ääneen vapaasti ajattelemaan.

Mutta juuri sentähden, että tämä asia on „arkaluontoinen“, saattaa hirveästi väärinkäsittää Arvid Järnefeltin kirjaa. „Maria“ näet kertoo Jeesuksen äidistä ja Jeesuksen sikiämisestä ja syntymästä varsin inhimillisellä tavalla ja tämä tietysti loukkaa kaikkien niiden hyvien kristittyjen uskonnollista tunnetta, jotka asiaa ajattelematta uskovat dogmiin ylikuonnollisesta siirtymisestä, kuin myös kaikkien niiden „siveellisiä tunteita“, jotka syystä tai toisesta eivät soisi, että tavallinenkin ihminen voi tulla ihanteellisen puhtaaksi, jos hän tahtoo kohottua omien taistelujen ja ponnistusten kautta.

Edellistä vastaväitettä ei tarvitse kumotakaan. Vertaileva uskonnon tiede on sille jo kuoleman iskun antanut. Kerrotaanhan aivan samaa joka itämaalaisen uskonnonperustajan syntymästä; Buddhan, Krishnan – jopa Platonkin – äidit olivat neitsyeitä. Se merkitsee aivan yksinkertaisesti, että ne olivat jaloja, puhtaita, ylevämielisiä naisia.

Toinen kysymys on, mitä puhtaudella on käsitettävä, ja se, joka ei osaa asettua Järnefeltin kannalle, pitää ehkä hänen Mariaansa epäsiiveellisenä, kevytmielisenä tyttöpahana.

Ken „Puhtauden ihanteen“ on lukenut, hän tietää, että sen tekijän puhtauden ihanne on ehdoton, jolta kannalta avioliittokin on lankeemusta. Kaikki naiset, jotka ovat miehiin yhtyneet, kaikki äidit ovat langenneita naisia – siis äitien ihannekin: Maria. Mutta toinen nainen saattaa lankeemuksestaan nousta, toinen langeta yhä syvemmälle.

Maria, Jeesuksen tuleva äiti, oli viaton tyttö. Hän ei ollut koskaan langennut ajatuksissaankaan – siis hän ei myöskään tiennyt ihanteesta, koska ihannetta voi käsittää ainoastaan se, joka sen vastakohtaan on käsittänyt. Hän ei ollut kokenut vanha piika, joka olisi osannut olla varoillaan miehistä, vaan nuori tyttö, joka ei miehiä ajatellut.

Mutta hän oli etelän lapsi, tulinen ja kiivas. Ja hän rakastui, antautui kokonaan, lankesi – eikä ymmärtänyt väärin tehneensä. Vasta sitten kun hänelle selveni ihanne – ihanne, joka myös oli puhtauden – ja Järnefeltin kuvauksessa tämä tapahtui vanhan Sakarin syvämielteisten raamatunselitysten johdosta – vasta sitten hän käsitti, mitä hän itse oli tehnyt ja että hän oli rikkonut sitä ihannetta vastaan.

Nyt esiintyi koko kauneudessaan Marian puhdas sielu. Hän syvästi katui lankeemustaan, ja siitä hetkestä lähtien hän pyrki ja taisteli ja ponnisti ja eli vallan uudessa, jumalallisten aatteiden maailmassa. Tämä vaikutti siihen sikiöön, jota hän kantoi kohdussaan, äidin henkisestä voimasta se tuli „kuohituksi“ (Matt. ev. XIX: 12), ja sentähden siitä lapsesta, jonka Maria synnytti, tuli Jeesus Kristus, ihminen, joka pienestä näki ihanteen, joka aina taisteli – ja aina voitti . . .

Järnefeltin „Maria“ on etevä psykologinen kuvaus. Se ei ole mielikuvituksen tuote, mutta omaperäisistä kokemuksista lähtenyt. Varokoon jokainen, ettei hätäillen sitä tuomitse!

Elia.

(*Päivälehti* 1897, N:o 314 B, Helsingissä, Torstaina 16 p. Joulukuuta 1897, s. 1, palsta 7, s. 2, palsta 2)